

Knihy sú ako včely. Treba ich chrániť

Prvý rok po covidovej kríze vydavatelia bojujú s problémami a nevedia, čo ich čaká

 **Katarína Dobrovodská**

Štyri roky života. Toľko dal Albert Einstein ľudstvu po tom, keď by z prírody zmizli včely. Blanokridly hmyz nikdy nespí, prenáša peľ a umožňuje tak rastlinám rásť, rozmnožovať sa, mať plody a - prosperovať. Koľko času by človeku zostalo po zmiznutí poslednej knihy, to je relatívne. Aj to, kto by prenášal múdrosť v nich ukrytú, pomáhal ľuďom povzbudzovať myseľ, fantáziu, empatiu, jednoducho všetky tie dobré veci, ktoré umožňujú človeku rásť, dozrievať a - prosperovať. Nehovoriac o tom, že svet kníh tvorí samostatné odvetvie priemyslu, dáva ľuďom prácu, prináša peniaze do štátnej pokladnice. Mnohé krajiny preto knižnú produkciu podporujú, v severských je to dokonca politická priorita vlád.

Západ rastie, Slovensko stagnuje

Zlá situácia v spoločnosti, drahé energie, vojna, chýbajúce peniaze na základné ľudské potreby, to všetko vply-

va na umenie vrátane dosahu na knižný trh - vydavateľov, kníhkupcov, distribútorov. Dobrá správa je, že covidové roky predajnosť kníh vo vyspelých štátoch zvýšili. Podľa prieskumu Federácie európskych vydavateľov (FEP) dosiahli celkové ročné tržby vydavateľov kníh z EÚ a Európskeho hospodárskeho priestoru v roku 2021 približne 23,6 miliardy eur, čo je viac než v roku 2020. Počet nových vydaných titulov pritom klesol o 20-tisíc, na 575-tisíc. Ku krajinám s najväčšou produkciou nových titulov patrí Spojené kráľovstvo, Nemecko, Španielsko, Taliansko a Francúzsko.

Podľa dostupných údajov Zväzu vydavateľov a kníhkupcov Slovenskej republiky z roku 2021 na Slovensku existuje 1 553 vydavateľských subjektov, z ktorých činnosť aktívne vykonávalo 1 300, prerušilo alebo ju nevykonáva 241 subjektov, ukončilo ju dvanásť subjektov. Celkovo vyšlo 9 935 neperiodických titulov, čo je o 1 097 menej ako rok predtým, z toho kníh bolo 8 230, teda o 168 menej ako v predchádzajúcom roku. Za pozor-

nosť stojí údaj o pôvodnej a prekladovej literatúre. Výrazne prevládajú domáci autori, vydavatelia uviedli na trh 6 030 domácich diel, prekladových len 2 505. Oblasť distribúcie kníh zostáva nemenná, rovnako ako situácia v knižnom maloobchode. TREND zisťoval, ako situáciu po pandémie zvládajú samotní vydavatelia.

Nervozita vo vzduchu

„Rok 2022 je iný než predchádzajúce dva, poznamenané pandemiou. Ten-



Foto - Shutterstock

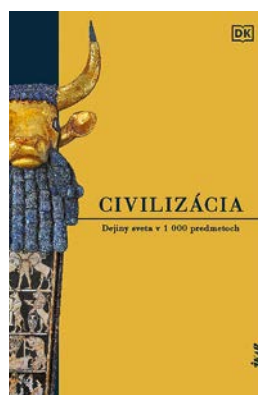
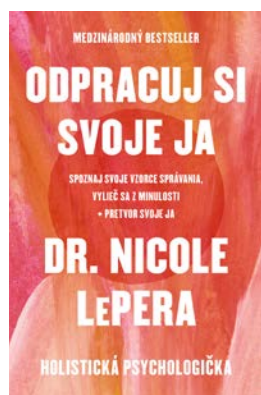




Foto - archív vydavateľstiev

to poznamenala vojna a obavy z budúcnosti," zamýšľa sa riaditeľ vydavateľstva Slovart Juraj Heger. „Zatiaľ sa nepredáva menej kníh, ale všetci cítime nervozitu zákazníkov, živenu zlými správami zo sietí a z médií," dodáva. V marketingu sú vydavatelia podľa J. Hegera opatrnejší ako v minulosti, menej „rozšafní“, všetko prepočítavajú aj trikrát. Generálny riaditeľ vydavateľstva Ikar Marek Něma považuje prvý rok po covide za veľmi náročný. „Zapričinila to vojna na Ukrajine a s tým súvisiaci nárast cien strategických surovín, v našom prípade najmä elektrickej energie," vysvetľuje. Na druhej strane podľa neho vidieť v čitateľskej a literárnej obci snahu o návrat k fungovaniu pred pandémiou, čo potvrdzujú znovu sa rozbiehajúce knižné veľtrhy v Európe a vo svete. M. Něma upozorňuje, že dochádza k nezanedbateľnému skokovému nárastu nákladov. Manažérka vydavateľstva Tatran Lucia Mládeková konštatuje, že firme sa podarilo vydať takmer všetky naplánované knihy, predsavzatia na tento rok sa teda naplnili. Ťažká situácia v spoločnosti podľa jej slov do istej miery ovplyvnila skladbu edičného plánu a spôsob výroby. „Tento rok sme boli nútení pre vysoké náklady na tlač pristúpiť napríklad k vydaniu kníh síce v pevnej väzbe, ale bez papierového prebalu," ozrejmuje pre TREND.

„Zásadne sa menia podmienky na vydávanie. Slovenských vydavateľov ohrozuje rast cien surovín, energií, následne stúpajú náklady na produkciu, honoráre pre spolupracovníkov, pociťujeme zvýšenú konkurenciu zo strany anglojazyčných kníh či iných projektov," uvádzajú zakladatelia vydavateľstva Absynt Juraj Koudela a Filip Ostrowski. Hoci sa rok 2022 ešte neskončil, už teraz môžu povedať, že to bol jeden z najnáročnejších rokov. „Aby sa nám vrátili aspoň náklady na výrobu, potrebujeme predávať väčšie množstvo kusov kníh z jedného titulu, na druhej strane počet titulov rastie. Obávame sa, že tlak trhu bude mať za následok škrtnutie v edičných plánoch," varujú. „Ako mladé, a teda rastúce vydavateľstvo budeme mať z pohľadu čísiel dobrý rok. Pravdepodobne splníme predpokladané odhady tržieb, no už dnes vieme, že nena-

plníme ambiciózne scenáre, zvlášť tie zo záveru roka," priznáva šéf vydavateľstva Aurora Matúš Mládek. Nefľahká situácia v ekonomike a spoločnosti sa podľa neho výraznejšie prejavila na strane spotrebiteľa. „Zaujímavé budú koncoročné čísla jednotlivých hráčov vo vzťahu k predchádzajúcemu roku, ktorý bol pre mnohých mimoriadne dobrý," uvažuje M. Mládek.

Prekvapenia roka

Absynt: Weronika Gogola, Ufo nad Bratislavou – aké je Slovensko poľskými očami

Aurora: Brianna Wiest, 101 eseí, ktoré zmenia vaše myslenie

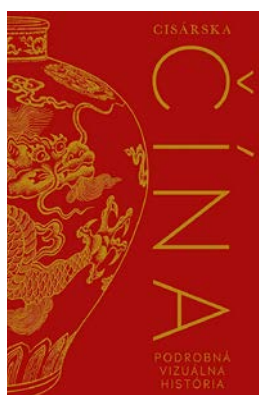
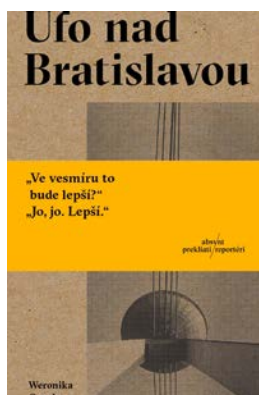
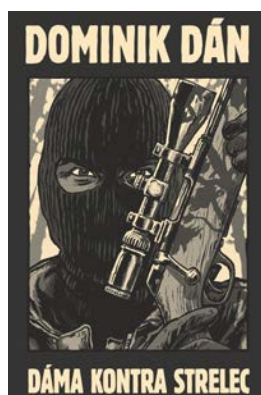
Ikar: Peter Jánošík, Tomáš Kyselica, Craig Ramsay – Šťastný chlapec

Slovart: Dominik Dán, Dáma kontra strelec – tajomný prípad z 90. rokov minulého storočia

Tatran: Alma Gross, Pretože si výnimočná – kniha, ktorá deťom ponúka pútavý príbeh a rodičom radí, ako s nimi správne komunikovať

Čo je dôležité

Pandemické opatrenia síce poľavili, no vydavateľov okrem už spomínaných problémov trápi zvyšovanie cien surovín, papiera a tlak na mzdy. L. Mládeková však považuje za veľkú výzvu aj trend predaja kníh „z druhej ruky“, ktorý má silnú marketingovú podporu. „Pokiaľ zákazník dostane ponuku na knižnú novinku len pár



mesiacov po jej vydaní ako na čítanú knihu za polovičnú cenu, je to pre nás v čase narastajúcich cien energií a potravín ďalšia veľká hrozba,“ konštatuje manažérka Tatrana. J. Heger sa zasa obáva o finančné zdravie kníhkupectiev, najmä tých v nákupných centrách. „Ich náklady rastú raketo-vo, ale predaj (a teda príjmy) im rastie len veľmi pomaly,“ uvádza a dodáva, že knižnému odvetviu najviac škodí nekultúrnosť a nevychovanosť, a to na úrovni jednotlivcov, skupín aj strán. Podľa šéfa Ikaru M. Nému sú najväčšou výzvou prichádzajúceho obdobia nasledujúce mesiace roka 2023, keď sa inflačná špirála naplno prejaví na spotrebe domácností a zároveň v náraste vstupov v priemysle. V čase, keď sa spoločnosť zbytočne vyhraňuje a rozdeľuje, je podľa neho dôležité, aby ľudia čítali. „Čítanie pomáha aj psychicky, je duševnou hygienou, čo v týchto časoch nie je na zahodenie,“ myslí si. „Knihy vo všeobecnosti na Slovensku kupuje len veľmi malý zlomok obyvateľstva,“ tvrdí J. Heger zo Slovartu. „Sú to ľudia, ktorí chápu, aké prospešné sú pre nich a ich okolie,“ hovorí a dodáva, že v každom kníhkupectve sú aj niekoľko rokov staré knihy, takže čitatelia majú možnosť kupovať si ich aj za staré ceny.

Úspešné tituly

Vydavateľstvu Aurora sa v tomto roku osvedčili tituly z motivačnej literatúry. Okrem toho už druhýkrát robilo dotlač knihy Morgana Housea Psychológia peňazí aj minuloročného vianočného bestsellera z beletrie Zamatané vinice. „Tento rok sú top svetové bestsellery od Brianny Wiest 101 ese-

Chýba podpora čitateľov

System grantovej podpory zo strany štátu nie je podľa J. Koudelu a F. Ostrowského z Absyntu vytvorený dobre. „Chýba nám systémová podpora vzdelanosti, vedenie mládeže k radosti z čítania,“ uvádzajú. Ich obavy smerujú aj k jednostrannosti podpory, ktorú dostávajú len vydavatelia a umelci. „Boli by sme radi, keby sa podpora literatúry obrátila aj na druhú stranu trhu, čiže na stranu čitateľov. Bez mladých ľudí, ktorí radi čítajú a kupujú si knihy, je akákoľvek podpora vydavateľov zbytočná.“ (kd)

Kde je čierny Peter

Všetky negatíva súčasnosti, vysoké ceny energií a inflácia sa prejavujú predovšetkým na strane kníhkupectiev. „V tomto smere je čierny Peter skôr v ich rukách. Oni majú otvorené prevádzky aj počas víkendov, platia nájomné plochy v obchodných centrách a mzdy im tvoria výraznú nákladovú položku,“ poukazuje na prehliadaný fakt M. Mládek z Aurory a dodáva, že hlavnou výzvou preto bude tlak na zvyšovanie cien kníh, ktorý by tieto výpadky dorovnával. „V opačnom prípade to bude tlak na marže.“ (kd)

jí, ktoré zmenia vaše myslenie a Tým vrchom ste vy,“ prezrádza M. Mládek. Novinkou vydavateľstva je prvý diel úspešnej série Knockemout pod názvom Veci, ktoré v nás ostanú navždy. Šéf Ikaru M. Néma odporúča knihy z oblasti populárno-náučnej literatúry ako Do hĺbky - Svet vo veľrybe, pohľad do života veľrýb, ktorý môže prospieť aj ľuďom, od Rebecca Giggsov. Okrem toho encyklopédie Civilizácia, Cisárska Čína, Dejiny sveta - Mapa za mapou, historické krimi Hrobárov almanach, román Mačka, ktorá zachránila knihy či novinku Hodiny

od Michaela Cunninghama.

V Slovarte nebude pred Vianocami chýbať najnovšie krimi Dominika Dána. „Dáma kontra strelec je 35. titul od slovenského majstra detektívok o športovkyni a veľkej dáme módných mól, na ktorú útočí neznámy strelec,“ uvádza J. Heger. „Výnimočné je multižánrové dielo Slovensko KRIMI - kniha 22 poviedok a audiokniha, ktorú nahrali tie najlepšie slovenské hlasy s hudbou na mieru k jednotlivým textom,“ dodáva riaditeľ Slovartu, ktorý prináša aj Mafiánske balady Dušana Taragela s Danglárovými ilustráciami.

„Milovníkov histórie tento rok poteší viac ako 700-stranová a obsahovo prepracovaná kniha Právo krvi a železa Zuzky Šulajovej z obdobia vzniku Samovej ríše,“ prezrádza L. Mládeková z Tatrana, ktorá čitateľom TRENDU odporúča memoáre bývalého amerického prezidenta Zaslúbená zem od Baracka Obamu, ako aj titul Vesmír Andrewa Cohena, plný detailných fotografií NASA, úspešnú audioknihu Imunita Philippa Dettmera, z e-knih beletristické tituly Chybná od Nity Prose či Záhadné vraždy v internáte Lucindy Rileyovej.

J. Koudela a Filip Ostrowski sa zhodujú v tom, že rok 2022 bol v znamení vojny, ktorú rozpútala Ruská federácia, a preto boli najhladanejšími titulmi vydavateľstva Absynt práve knihy, ktoré sa venujú Ukrajine a Rusku - Všetci mocní Kremľa Michaila Zygara a Vojna nemá ženskú tvár Svetlany Alexijevič. Na Vianoce by čitateľom TRENDU nemali chýbať dva tituly: reportážna kuchárka Čo sa varí v Kremli Witolda Szablowského a Ufo nad Bratislavou poľskej spisovateľky Weroniky Gogola, ktorá si Slovensko zvolila za svoj domov. 📖

